

3. Most Exclusive Golf Clubs In The UK. – Режим доступа: <https://www.golfmonthly.com/courses/most-exclusive-golf-clubs-in-the-uk-166386>. – Дата доступа: 17.04.2023.

УДК 81'374.2:621.3

РОЛЯ УЛАСНЫХ ІМЁНАЎ У ТЭРМІНАЛОГІІ ЭЛЕКТРАТЭХНІКІ

М. А. Ляхавец, Ф. С. Запутраеў

Установа адукацыі «Гомельскі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт імя П. В. Сухого», Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік М. У. Буракова

Тэрміналогія з'яўляецца крыніцай атрымання, захоўвання інфармацыі і сродкам перадачы навукова-тэхнічных ведаў. Прысвечаны даследаванню функцыянавання ўласных імёнаў у вучэбна-навуковых тэкстах з мэтай вызначэння развіцця электратэхнікі.

Ключавыя словы: тэрміналогія электратэхнікі, уласнае імя, тэрмін-эпонім.

THE ROLE OF PROPER NAMES IN ELECTRICAL ENGINEERING TERMINOLOGY

N. A. Lyakhovets, F. S. Zaputryaev

Sukhoi State Technical University of Gomel, the Republic of Belarus

Science supervisor M. V. Burakova

Terminology is a source of obtaining, storing information and a means of transmitting scientific and technical knowledge. The article is devoted to the study of the functioning of proper names in educational and scientific texts in order to determine the development of electrical engineering.

Keywords: terminology in electrotechnics, proper names, eponymous terms.

Сучасныя праблемы, якія ўзнікаюць у галіне намінацыі вынаходстваў у розных сферах вытворчасці, найменні з'яў у навуцы і прамысловасці рускай і беларускай мовах адыгрываюць важную ролю пры напісанні вучэбных дапаможнікаў, слоўнікаў і даведнікаў.

Вынікі навуковых даследаванняў і іх тэрэтычнае асэнсаванне адлюстроўваюцца ў тэрмінах. У галіне электратэхнікі, як і ў любой іншай галіне тэхнікі, існуе набор уласных тэрмінаў. Для стварэння тэрмінаў прымяняюцца розныя крыніцы фарміравання тэрміналогіі і метады намінацыі. Тэрміны дазваляюць характарызаваць розныя тэхнічныя прыстасаванні і з'явы з розных бакоў, пры гэтым выступаюць на першы план іх найбольш характэрныя і відавочныя прыкметы.

Аб'ектам нашага даследавання з'яўляюцца тэрміналагічныя найменні ў электратэхніцы, у склад якіх уваходзяць уласныя імёны і прозвішчы, а мэтай артыкула – выяўленне адметнасцей функцыянавання ўласных імёнаў у вучэбнай і навуковай літаратуры. Матэрыялам для вывучэння паслужылі тэксты вучэбна-навуковай і даведчай літаратуры па электратэхніцы [2, 4].

Валоданне тэрміналогіяй з'яўляецца асноўнай умовай ўспрымання навукова-тэхнічнага тэксту з мэтай атрымання інфармацыі, а таксама адэкватных зносін спецыялістаў у сферы прафесійнай камунікацыі.

Так, у электратэхнічнай тэрміналогіі ўласныя імёны з’яўляюцца крыніцай для ўтварэння тэрмінаў-эпонімаў, якія займаюць адметнае месца сярод тэрміналагічных адзінак. Поўны або частковы перанос прозвішча на прадметы і з’явы матэрыяльнай рэчаіснасці, якія перадаюць непасрэдную сувязь з носьбітам дадзенага імя, служыць асновай для іх утварэння. Для таго каб правільна зразумець такі тэрмін, неабходны будучь не толькі звесткі з навукі і тэхнікі, але і з навуковай дзейнасці вучонага, імя (прозвішча) якога паслужыла назвай дадзенага тэрміна. Вывучэнне тэрміналогіі электратэхнікі дазваляе здымаць цяжкасці, якія ўзнікаюць пры дэкадзіраванні тэрмінаў-эпонімаў. Праведзены фармальна-структурны аналіз электратэхнічных тэрмінаў-эпонімаў дазваляе выдзеліць наступныя структурныя тыпы:

– простыя электратэхнічныя тэрміны-эпонімы – аднаслоўныя тэрміны, утвораныя семантычным спосабам (*ампер, ом, вольт, кулон, генры, ньютон, паскаль, тэсла, фарада* і інш.);

– састаўныя электратэхнічныя тэрміны-эпонімы – тэрміналагічныя спалучэнні, утвораныя шляхам сінтаксічнага аб’яднання некалькіх элементаў, асобна аформленыя, семантычна цэласныя (*узровень Фермі, квантавы эфект Хола, мадэль Эберса–Мола, крытэрыі Пэлі–Вінера, базіс Кацельнікава, інтэграл Дзюамеля, формула Рэлея, формула Эйлера, пераўтварэнні Лапласа, функцыі Хэвісайда, закон Шміта, закон Ленца* і інш.).

Трэба адзначыць, што «сярод такога тыпу тэрмінаў адзначаюцца пераважна тэрміны з уласным іменем чалавека, як правіла прозвішчам, радзей іменем» [1, с. 27–28]. У семантычнай структуры састаўных тэрмінаў-эпонімаў змяшчаецца культуралагічны кампанент, які выходзіць за межы ўласна тэрміналагічнага значэння. Сацыялінгвістычны падыход дазваляе раскрыць семантыку тэрмінаў-эпонімаў, якая выражае сітуацыю адкрыцця стварэння навуковага паняцця. Намінацыя адбываецца ў гонар вучоных, якія зрабілі ўклад у навуковае адкрыццё. Прыклады такіх намінацый дадзены у табліцы.

У аснове стварэння тэрмінаў-эпонімаў ляжыць поўны або частковы перанос імя/прозвішча на аб’екты і з’явы матэрыяльнай рэчаіснасці, якія маюць непасрэдную сувязь з носьбітам дадзенага імя.

Тэрміны-эпонімы ў электратэхніцы

Тэрмін-эпонім	Дэфініцыя тэрміна-эпоніма ў вучэбна-навуковых тэкстах	Уласнае імя
Омметр	Электрычны вымяральны прыбор, які выкарыстоўваецца для вымярэння электрычнага супраціўлення ў электрычных ланцугах. Ён працуе па прынцыпе падачы вымяральнага супраціўлення ў ланцуг з вядомай крыніцай току і вымярэння падзення напругі на гэтым супраціўленні. Вынікі вымярэння выражаюцца ў омах (адзінка вымярэння супраціўлення).	Георг Сымон Ом (ням. <i>Georg Simon Ohm</i> ; 16 сакавіка 1789 г., Эрланген – 6 ліпеня 1854 г., Мюнхен) – нямецкі фізік. Ён вывёў тэарэтычна і пацвердзіў на вопыце закон, які выражае сувязь паміж сілай току ў ланцугу, напругай і супраціўленнем (вядомы як закон Ома). У гонар яго названа адзінка электрычнага супраціўлення (Ом) [3].

Тэрмін-эпонім	Дэфініцыя тэрміна-эпоніма ў вучэбна-навуковых тэкстах	Уласнае імя
Гальвано-метр	Выкарыстоўваецца для вымярэння электрычных токаў малой сілы. Ён заснаваны на з'яве электрамагнітнай індукцыі і працуе па прынцыпе адхілення магнітнай стрэлкі пад уздзеяннем электрычнага току, які праходзіць праз яго катушку	Луіджы Гальвані (італ. <i>Luigi Galvani</i> , 9 верасня 1737 г. – 4 снежня 1798 г.) – італьянскі лекар, анатам, фізіёлаг і фізік, адзін з заснавальнікаў электрафізіялогіі і вучэнні аб электрычнасці, заснавальнік эксперыментальнай электрафізіялогіі. Першым даследаваў электрычныя з'явы пры цягліцавым скарачэнні («жывёльная электрычнасць»). Выявіў узнікненне рознасці патэнцыялаў пры кантакце розных відаў металу і электраліту [3]

Такім чынам, яркай характарыстыкай тэрміналогіі электратэхнікі з'яўляюцца тэрміны-эпонімы. Іх семантычны аналіз з прымяненнем сацыялінгвістычнага падыходу дазваляе раскрыць культуралагічны кампанент семантыкі тэрміна-эпоніма, які адлюстроўвае гісторыю навукі і ўклад вучоных у яе развіццё.

Літаратура

1. Буракова, М. У. Беларуская мова. Тэхнічная тэрміналогія : вучэб. дапам. / М. У. Буракова. – Мінск : РІВШ, 2016. – 264 с.
2. Соленков, В. В. Электротехника и промышленная электроника / В. В. Соленков, Д. В. Комнатный, Д. О. Широкова. – Гомель : ГГТУ им. П. О. Сухого, 2016. – 138 с.
3. Словарь по межкультурной коммуникации: понятия и персоналии / В. Г. Зинченко. – М. : Флинта, 2010. – 135 с.
4. Тиличенко, М. П. Электротехника, электрические машины и аппараты / М. П. Тиличенко. – Гомель : ГГТУ им. П. О. Сухого, 2010. – 61 с.

УДК 811.161.3'373'42:398.92(=161.3):316.7

САМАТЫЧНЫЯ ФРАЗЕАЛАГІЗМЫ Ў КУЛЬТУРНЫМ КОДЗЕ БЕЛАРУСАЎ

Л. А. Масанавец

*Установа адукацыі «Гомельскі дзяржаўны ўніверсітэт
імя Францыска Скарыны», Рэспубліка Беларусь*

Навуковы кіраўнік В. А. Ляшчынская

На аснове аналізу фразеалагізмаў беларускай літаратурнай мовы з саматычным кампанентам выдзелены тры групы фразеалагізмаў паводле наяўных у іх саматызмаў, вызначаных па вертыкалі чалавека, у кожнай з якіх адзначаны найбольш частотныя саматычныя кампаненты паводле іх ролі і месцы ў саматычным культурным кодзе беларусаў.

Ключавыя словы: фразеалагізм, саматызм, культурны код, культурная інфармацыя.